

TASHKILOLARNING INVESTITSIYA FAOLIYATINI BOSHQARISH YO`LLARI

Xalimova Mashxura Xakimovna
O'zbekiston Resublikasi Bank Moliya
Akademiyasi 2-kurs tinglovchisi

Investitsiya faoliyati har qanday tashkilotning rivojlanishi va barqaror o'sishi uchun muhim strategik yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Bugungi iqtisodiy muhitda tashkilotlarning samarali investitsiya faoliyatini boshqarish masalasi dolzarb bo'lib, ushbu jarayonni takomillashtirish uchun turli yondashuvlar va mexanizmlarni qo'llash zarur.

Investitsiyalar iqtisodiy o'sishning asosiy omillaridan biri bo'lib, ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish, innovatsiyalarni joriy etish va yangi bozorlarni egallash imkonini beradi. Samarali investitsiya boshqaruvi tashkilotning raqobatbardoshligini oshirib, kapitalni oqilona taqsimlashga xizmat qiladi.

Investitsiya loyihalarini rejalashtirish va amalga oshirish bosqichma-bosqich tahlil qilinishi lozim. Bunda quyidagi omillar e'tiborga olinadi:

- Bozorni o'rganish va tahlil qilish – investitsiya muhitini baholash va xavflarni aniqlash.
- Moliyaviy tahlil – loyihaning foydaliligini aniqlash va kapital manbalarini optimallashtirish.
- Xavflarni boshqarish – investitsiya loyihalarining xatarlilik darajasini kamaytirish bo'yicha chora-tadbirlarni ishlab chiqish.
- Investitsiya portfelini diversifikatsiya qilish – xavflarni kamaytirish va kapitalni turli sohalarga yo'naltirish.

Investitsiya faoliyatining samaradorligini oshirish uchun quyidagi strategiyalar muhim ahamiyatga ega:

- Uzoq muddatli va qisqa muddatli investitsiya strategiyalari – tashkilotning maqsadlari va moliyaviy imkoniyatlariga qarab optimal strategiyani tanlash.
- Innovatsion investitsiyalar – ilg'or texnologiyalarni joriy etish orqali kompaniyaning rivojlanishini ta'minlash.
- Xorijiy investitsiyalarni jalb qilish – xalqaro kapital bozorlariga chiqish va strategik hamkorlikni rivojlantirish.
- Ekologik va ijtimoiy mas'uliyatli investitsiyalar – barqaror rivojlanish tamoyillarini inobatga olgan holda investitsiyalarni yo'naltirish.

Investitsiya loyihalarining barqarorligi xavflarni oldindan prognoz qilish va ularga qarshi moslashuvchan choralarni ishlab chiqishga bog'liq. Bunda:

- Sug'urta va kafolat tizimlaridan foydalanish,

- Xatarlarni kamaytirish uchun moliyaviy vositalarni ishlatish,
- Makroiqtisodiy omillarni inobatga olish,
- Regulyator talablarga mos kelish muhim o‘rin tutadi.

Hozirgi kunda investitsiya faoliyatini samarali boshqarish uchun quyidagi zamonaviy usullar qo‘llanilmoqda:

- Axborot texnologiyalaridan foydalanish – big data va sun‘iy intellekt asosida investitsiya qarorlarini qabul qilish.
- Blokcheyn va raqamli aktivlardan foydalanish – moliyaviy operatsiyalarning shaffofligini oshirish.
- Agile yondashuvi – tezkor va moslashuvchan investitsiya boshqaruvi tizimlarini yaratish.

Tashkilotlarning investitsiya faoliyatini muvaffaqiyatli yuritishi uchun moliyaviy resurslarni to‘g‘ri taqsimlash va boshqarish muhim ahamiyatga ega. Moliyalashtirish manbalarini optimallashtirish quyidagi yo‘nalishlarda amalga oshirilishi lozim:

- Ichki moliyalashtirish manbalari – kompaniyaning sof foydasi, amortizatsiya ajratmalari va zaxiralaridan foydalanish orqali investitsiyalarni amalga oshirish.
- Tashqi moliyalashtirish manbalari – bank kreditlari, obligatsiyalar chiqarish, aksiyalarni emissiya qilish hamda davlat va xususiy investitsiyalarni jalb qilish.
- Xalqaro investitsiya imkoniyatlaridan foydalanish – xorijiy investitsiyalar, grantlar va moliyaviy institutlarning qo‘llab-quvvatlovidan samarali foydalanish.

Tashkilot o‘z strategik maqsadlariga muvofiq moliyalashtirish usullarini tanlashi kerak. Shu bilan birga, moliyaviy barqarorlikni ta‘minlash va kredit xavflarini kamaytirish maqsadida qarz yuklamasi optimallashtirilishi lozim.

Har qanday investitsiya loyihasi aniq moliyaviy va iqtisodiy tahlil asosida baholanib, ularning rentabelligi oldindan prognoz qilinishi lozim. Baholash jarayonida quyidagi indikatorlar muhim ahamiyat kasb etadi:

- Tashqi va ichki rentabellik normasi (IRR, NPV) – investitsiya loyihasining foydaliligini aniqlash.
- Payback period (qaytarilish muddati) – loyihaning qanchalik tez o‘z xarajatlarini qoplashini baholash.
- Likvidlik va investitsiya risklari tahlili – loyihaning moliyaviy mustahkamligi va barqarorligini aniqlash.
- Investitsiya samaradorligining noan‘anaviy indikatorlari – ekologik va ijtimoiy ta‘sir, barqarorlik mezonlari kabi omillarni inobatga olish.

Ushbu indikatorlar asosida investitsiya loyihalarining manfaatdorlik darajasi va uzoq muddatli samaradorligi baholanadi.

Zamonaviy iqtisodiyot sharoitida innovatsion investitsiyalar tashkilotning raqobatbardoshligini oshirish va yangi texnologiyalarni joriy etish uchun muhim vosita hisoblanadi. Innovatsion investitsiyalarga quyidagilar kiradi:

- Yangi mahsulot va texnologiyalarni ishlab chiqish – ilmiy tadqiqotlar va tajriba-sanoat ishlanmalarini moliyalashtirish.
- Raqamli transformatsiya va avtomatlashtirish – ishlab chiqarish va boshqaruv tizimlarini raqamlashtirish orqali samaradorlikni oshirish.
- Ekologik innovatsiyalar – yashil texnologiyalar va ekologik barqaror loyihalarga sarmoya kiritish.

Innovatsion investitsiyalar uzoq muddatli istiqbolda kompaniyalarga qo‘shimcha qiymat yaratish va bozordagi mavqeini mustahkamlash imkonini beradi.

Investitsiya faoliyatini samarali boshqarishda davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash muhim o‘rin tutadi. Bunda quyidagi mexanizmlar mavjud:

- Davlat investitsiya dasturlari – iqtisodiyotning ustuvor yo‘nalishlariga yo‘naltirilgan yirik loyihalar.
- Soliq imtiyozlari va subsidiyalar – investitsiya faoliyatini rag‘batlantirish uchun davlat tomonidan beriladigan moliyaviy yengilliklar.
- Investitsiya muhitini yaxshilashga qaratilgan huquqiy islohotlar – xususiy sektor va chet el investitsiyalarini jalb qilish uchun qulay sharoit yaratish.

Huquqiy barqarorlik va davlatning qo‘llab-quvvatlovchi siyosati investitsiya muhiti rivojiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi.

Tashkilotlarning investitsiya faoliyatini boshqarish bo‘yicha samarali strategiyalarni ishlab chiqish va amalga oshirish iqtisodiy rivojlanish hamda barqaror o‘shish uchun asosiy omil hisoblanadi. Investitsiya loyihalarining foydaliligini oshirish, xavflarni kamaytirish va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish orqali tashkilotlar yuqori natijalarga erishishi mumkin.

Tashkilotlarning investitsiya faoliyatini samarali boshqarish ularning moliyaviy barqarorligini mustahkamlash va bozor sharoitida muvaffaqiyat qozonish imkonini beradi. Investitsiyalarni rejalashtirish, moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiya qilish, xavflarni kamaytirish hamda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish orqali investitsiya faoliyatining natijadorligini oshirish mumkin.

Tashkilotlarga quyidagi tavsiyalar beriladi:

1. Investitsiya strategiyasini aniq belgilash – maqsad va ustuvor yo‘nalishlarni aniqlash.
2. Moliyaviy resurslardan samarali foydalanish – ichki va tashqi moliyalashtirish imkoniyatlarini muvozanatlashtirish.
3. Innovatsiyalarga sarmoya kiritish – yangi texnologiyalar va raqamli transformatsiyaga e‘tibor qaratish.

4. Xavflarni tahlil qilish va minimallashtirish – sug'urta mexanizmlaridan foydalanish hamda risklarni diversifikatsiya qilish.
5. Davlat va xalqaro investitsiya imkoniyatlaridan foydalanish – moliyaviy va institutsional qo'llab-quvvatlovdan samarali foydalanish.

Samarali investitsiya boshqaruvi tashkilotlarning uzoq muddatli muvaffaqiyati va barqaror rivojlanishining asosiy garovi bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. A. B. Sherov, Sh. M. Polvonova. *Investitsiya faoliyatini moliyaviy boshqarishning zamonaviy asoslari*. CyberLeninka.
2. A. Xo'jamurodov. (2024). *Vaqt va samaradorlikni baholash asosida investitsiya loyihalarini boshqarish*. Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil, 2(9):209-216.
3. G. Isomitdinova. (2024). *O'zbekiston sharoitida investitsiya risklarini boshqarish samaradorligini oshirish*. Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari, 4(3).
4. N. Maxmudov, N. Avazov. (2019). *O'zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalardan samarali foydalanish yo'llari*. "Iqtisodiyot" nashriyoti. researchgate.net
5. R. Abdullayeva, Z. Oripov, Y. Eshqulov, D. Ahmedova, A. Fayzullayev, N. Baxromova, S. Amirov. (2023). *Investitsiya faoliyatining xalqaro huquqiy kafolatlari*. Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari, Toshkent davlat yuridik universiteti nashriyoti, 248 b. tsul.uz